

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของสังคมกับพฤติกรรมและบทบาทความเป็นผู้หญิงในชุมชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ความเป็นผู้หญิงที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน พฤติกรรมหรือบทบาทของผู้หญิงในชุมชนในช่วงเวลาต่างกัน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมหรือบทบาทของผู้หญิงกับภาพลักษณ์ความเป็นผู้หญิงที่สื่อสะท้อนให้เห็นในช่วงเวลาต่างกัน ผู้วิจัยได้ศึกษาชุมชนบ้านเหมืองจี้ ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และแบบเป็นทางการ รวมทั้งใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ในกิจกรรมด้านวัฒนธรรมที่แสดงออกในรูปของความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม วิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันและ กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการแยกแยะข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ การโยงความสัมพันธ์ของมิติต่าง ๆ โดยยึดกรอบความคิดแบบองค์รวมและนำเสนอโดยการบรรยายเชิงวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

ภาพลักษณ์ความเป็นผู้หญิงที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

จากการศึกษาพบว่า สื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น สื่อที่เป็นคำสั่งสอนของพ่อแม่ สื่อที่เป็นสุภาพดี คำสั่งสอน และสื่อที่เป็นพิธีกรรมของชุมชน เป็นสื่อที่มีอิทธิพลในการถ่ายทอดภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสมัยดั้งเดิม ซึ่งสะท้อนภาพของผู้หญิงที่ดีต้องเป็นผู้หญิงที่มีความเป็นกุลสตรี มีกริยามารยาทเรียบร้อย รักนวลสงวนตัว หรือที่เรียกว่ามีความเป็นแม่ศรีเรือน ซึ่งภาพของผู้หญิงที่มีความเป็นแม่ศรีเรือนจะถูกถ่ายทอดให้ผู้หญิงในทุกวัยของชีวิต ผู้หญิงที่อยู่ในฐานะของภรรยาต้องมีบทบาทในการดูแลบ้าน ทำงานบ้าน เลี้ยงดูลูก มีหน้าที่ในการปรนนิบัติคนในครอบครัวให้มีความสุข ผู้หญิงต้องยกย่องและให้เกียรติถือว่าผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว เป็นผู้ตัดสินใจ ดังภาพิต ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง เมื่อผู้ชายมีบทบาทในการทำงานนอกบ้านผู้หญิงจะต้องเป็นฝ่ายช่วยเหลือและสนับสนุน ความกตัญญูทวดเวลาที่ต่อบิดา

มารดา รวมทั้งการเคารพต่อญาติผู้ใหญ่ เป็นสิ่งที่ผู้หญิงที่ดีควรประพฤติปฏิบัติ ค่านิยมเรื่องความกตัญญูจะสะท้อนผ่านพิธีกรรมในระดับครอบครัวคือ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในประเพณีปีใหม่เมืองเพื่อขอสมลาโทษและขอพรจากผู้มีพระคุณ ในคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือในสุภาษิตคำพังเพย ปรัชญาของผู้หญิงที่มีความกตัญญูจะต้องเชื่อฟังพ่อแม่ คอยดูแลปรนนิบัติพ่อแม่ ยามแก่เฒ่า ซึ่งแตกต่างจากลูกผู้ชาย การบวชให้พ่อแม่ของลูกผู้ชายถือได้ว่าได้ทดแทนบุญคุณพ่อแม่แล้ว

การที่ชุมชนให้ความสำคัญว่าผู้หญิงที่ดีต้องรักษาวลสงวนตัว ไม่ประพฤติผิดในเรื่องชู้สาว การประพฤติตัวที่ดีของผู้หญิงจะนำไปสู่การแต่งงาน ครอบครัวจึงปลูกฝังให้ลูกผู้หญิงประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสม การพบปะกันระหว่างชายหนุ่มและหญิงสาวต้องอยู่ในสายตาของพ่อแม่ ผู้หญิงต้องรักษาพรหมจรรย์ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญและมีคุณค่าสำหรับผู้หญิง ผู้หญิงที่ได้แต่งงานถือว่าบรรลุถึงจุดมุ่งหมายในชีวิต กลไกที่ใช้ในการควบคุมความประพฤติของหญิงสาวคือการนับถือผี

ความเชื่อเรื่องผู้ชายแข็งแรงกว่าผู้หญิงทั้งร่างกายและจิตใจ มีผลต่อการแบ่งบทบาทในบ้านและชุมชนโดยอาศัยเพศเป็นเครื่องกำหนด โดยสภาพข้อเท็จจริงทางธรรมชาติ ด้านสรีระหรือชีวภาพ ทำให้ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ปรากฏในสื่อสะท้อนภาพของผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ ต้องมีผู้ปกป้องดูแล งานของผู้หญิงจึงเป็นงานที่เกี่ยวกับบ้าน งานดูแลครอบครัว ส่วนงานของผู้ชายเป็นงานที่ต้องใช้ความสามารถใช้สติปัญญา

ปัจจุบันคำสั่งสอนของพ่อแม่ พิธีกรรมทางศาสนาและคำสอน สุภาษิตต่าง ๆ ที่ใช้อบรมสั่งสอนผู้ใหญ่ในสมัยดั้งเดิม ถูกแทนที่ด้วยสื่อสมัยใหม่ เช่น สื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์ สื่อทางวิทยุ โทรทัศน์ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า สื่อสมัยใหม่เหล่านี้ยังคงสะท้อนภาพลักษณ์ความเป็นผู้หญิงที่สังคมคาดหวังและยังคงตอกย้ำภาพของผู้หญิงที่ดีว่าจะต้องมีความเป็นกุลสตรี มีความเป็นแม่ศรีเรือน ผู้หญิงต้องรักษาวลสงวนตัว และต้องยอมรับบทบาทของผู้ชายในฐานะผู้นำครอบครัว เป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจ บทบาทของผู้หญิงที่สะท้อนจากสื่อยังคงจำกัดบทบาทของผู้หญิงอยู่ในครัวเรือนต้องทำหน้าที่ดูแลปรนนิบัติคนในครอบครัวให้มีความสุข

พฤติกรรมและบทบาทของผู้หญิงในชุมชนในช่วงเวลาต่างกัน

จากการศึกษาผู้หญิงในชุมชนสมัยดั้งเดิมจะมีบทบาทจำกัดอยู่ในครัวเรือนโดยทำงานบ้าน คอยดูแลคนในครอบครัว ผู้หญิงถูกฝึกให้รู้จักทำงานตั้งแต่ยังเด็ก ผู้หญิงมีบทบาทในชุมชนต่อเมื่อมีงานที่เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม ผู้หญิงที่ดีต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน ผู้หญิงเมื่อแต่งงานแล้วมีหน้าที่เป็นแม่บ้านแม่เรือน โดยทำงานอยู่ในบ้านเป็นหลัก และมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนงานบ้านงานเรือนให้กับลูกสาว นอกจากนี้ผู้หญิงต้องมีหน้าที่ในการดูแลพ่อแม่ยามแก่เฒ่าสังเกตจากครอบครัวในชุมชน พ่อแม่จะพักอาศัยอยู่กับลูกสาวคนเล็ก โดยพ่อแม่จะยกเหียนเก้าให้เป็นสมบัติของลูกสาวคนเล็ก

บทบาทการทำงานของผู้หญิง ผู้หญิงถูกสอนว่างานในบ้านเป็นของผู้หญิง งานนอกบ้านเป็นงานของผู้ชาย เป็นงานที่ต้องใช้สติปัญญาและความสามารถ เนื่องจากผู้ชายเป็นผู้ได้รับการศึกษาและเป็นผู้ผ่านการบวชเรียนมาแล้ว ผู้ชายจึงมีความรู้และเหมาะสมจะเป็นผู้นำครอบครัว ผู้หญิงจึงต้องอยู่ในบทบาทของผู้ตาม ผู้คอยสนับสนุน ประนินบัตริบใช้และไม่นำความอับมงคลมาสู่ผู้ชาย ผู้หญิงที่ปฏิบัติตัวเป็นผู้หญิงที่ดี เรียบร้อย พุดจาอ่อนหวาน ให้ความเคารพบิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ ประนินบัตริบสามีไม่ขาดตกบกพร่องก็จะได้รับการยกย่องชมเชยจากคนในชุมชน ผู้หญิงคนใดประพฤติปฏิบัติตนไม่เหมาะสมและไม่เป็นไปตามที่สังคมคาดหวังก็จะถูกตำหนิและเหยียดหยามจากชุมชน

ปัจจุบันอิทธิพลทางเศรษฐกิจก็ผลักดันให้ผู้หญิงออกทำงานนอกบ้านมากขึ้น ปรากฏการณ์ที่พบในชุมชน ผู้หญิงต้องรับภาระทั้งในบ้านและนอกบ้าน มีการอบรมสั่งสอนให้ลูกสาวและลูกชายช่วยทำงานบ้านมากขึ้น หน้าที่ในบ้านที่เป็นของภรรยาก็เปลี่ยนไปบ้างโดยมีสามีเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือลูก งานบ้านงานครัวเปลี่ยนเป็นการซื้ออาหารสำเร็จรูปมาทานในครอบครัวมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของการแบ่งเบาภาระ ไม่ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของสามี และเนื่องจากค่านิยมเดิมของสังคมยังถือว่างานบ้านเป็นของผู้หญิง สามีที่เข้ามาช่วยจึงยังคงสงวนท่าทีในการแบ่งเบาบ้านเพื่อมิให้สังคมตำหนิว่าเป็นคนกลัวเมีย โดยหลีกเลี่ยงที่จะทำงานบางอย่างเช่น การซักผ้า ซึ่งผู้หญิงเองก็ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมที่จะให้สามีทำงาน ดังนั้นบทบาทของผู้หญิงในชุมชนยังคงมีบทบาทในการเป็นภรรยา แม่บ้าน มีหน้าที่ประนินบัตริบ เลี้ยงดูลูกและทำความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้าน บทบาทของผู้หญิงที่เพิ่มมากกว่าเดิมคือต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวเช่นกัน

ส่วนบทบาทของผู้หญิงซึ่งต้องมีหน้าที่ดูแลพ่อแม่ยามแก่เฒ่า นั้น พบว่าปัจจุบันการที่ลูกผู้หญิงจะอยู่ปรนนิบัติรับใช้ในครอบครัวมีน้อยลง แต่ลูกผู้หญิงก็ได้ละเลยหน้าที่ที่จะทดแทนพระคุณ การจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก ข้าวของ เงินทอง เพื่อให้พ่อแม่ได้มีความเป็นอยู่ที่ดี เป็นสิ่งที่ผู้หญิงพึงกระทำได้ ในสภาวะการณ์ที่ต้องมีส่วนรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัว

ในเรื่องความประพฤติของผู้หญิงนั้น พ่อแม่ยังคงอบรมสั่งสอนลูกสาวให้รักนวลสงวนตัว แต่จากการที่ปัจจุบันครอบครัวได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา การส่งลูกสาวไปเรียนหนังสือหรือไปทำงานนอกหมู่บ้านมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงสาวกับชายหนุ่มเป็นไปอย่างเสรีมากขึ้น ผู้หญิงมีโอกาสมืออิสระในการคบหาสมาคมกับชายหนุ่ม ชายหนุ่มก็สามารถเข้าถึงตัวหญิงสาวได้ง่ายขึ้น การให้คุณค่าเรื่องพรหมจรรย์จึงลดความสำคัญลง ส่วนค่านิยมเรื่องการแต่งงานพบว่า ผู้หญิงปัจจุบันจะให้ความสำคัญกับการหารายได้นอกบ้านมากกว่าการแต่งงานและมีบุตร

ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและบทบาทของผู้หญิงกับภาพลักษณ์ความเป็นผู้หญิงที่สื่อสะท้อนให้เห็นในช่วงเวลาต่างกัน

พฤติกรรมและบทบาทของผู้หญิงในชุมชนสมัยดั้งเดิม มีความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ความเป็นผู้หญิงที่ปรากฏในสื่อที่มีอยู่ในชุมชน จะเห็นได้ว่าผู้หญิงในชุมชนมีบทบาทจำกัดในครัวเรือน มีความเป็นกุลสตรี ผู้หญิงจะต้องรักษานวลสงวนตัว เมื่อแต่งงานมีครอบครัวต้องมีหน้าที่ดูแลปรนนิบัติคนในครอบครัว ให้การเคารพนับถือสามี มอบความเป็นใหญ่ให้กับผู้ชาย ผู้หญิงเมื่ออยู่ในบทบาทของลูกสาวต้องมีความกตัญญู ดูแลพ่อแม่ยามเจ็บป่วยและแก่เฒ่า ซึ่งการที่ผู้หญิงมีพฤติกรรมและบทบาทดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่สังคมคาดหวังว่าผู้หญิงควรมีพฤติกรรมและบทบาทเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม โดยใช้สื่อที่มีอยู่ในชุมชนเป็นตัวกลางในการสะท้อนภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ดีที่ควรยึดถือและปฏิบัติ

ปัจจุบันสังคมยังคงมีความคาดหวังว่า ผู้หญิงที่ดีจะต้องมีพฤติกรรมและบทบาทเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม สื่อต่าง ๆ ยังคงตอกย้ำภาพลักษณ์ความเป็นผู้หญิงที่สังคมคาดหวัง แม้ว่ารูปแบบและวิธีการในการถ่ายทอดภาพลักษณ์ความเป็นผู้หญิงจะปรับเปลี่ยนไป แต่เนื้อหา ยังคงสะท้อนบทบาทดั้งเดิมของผู้หญิง ในขณะที่ปัจจุบันผู้หญิงมีบทบาทในสังคมมากขึ้น ผู้หญิงถูกเรียกร้องจากสังคมให้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น แต่ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ปรากฏ

ในสื่ออย่างไม่ได้สะท้อนภาพทางสังคมของผู้หญิงที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ภาพลักษณ์ของผู้หญิงยังคงผลิตซ้ำและสืบทอดวัฒนธรรมความเป็นหญิงในบทบาทที่สังคมคาดหวังต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เป็นภาพลักษณ์ที่สังคมคาดหวังจากผู้หญิงว่าผู้หญิงควรมีพฤติกรรมและบทบาทตามภาพลักษณ์นั้น สังคมคาดหวังให้ผู้หญิงมีความเป็นกุลสตรี เป็นแม่บ้านแม่เรือน ซึ่งความคาดหวังของสังคมดังกล่าวได้ถูกถ่ายทอด อบรมสั่งสอนและปลูกฝังผ่านระบบคิด ความเชื่อ ค่านิยม ที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชาย โดยเพศชายจะเป็นผู้มีอำนาจ เป็นผู้นำ เป็นผู้ปกครอง เป็นผู้แสวงหาเกียรติยศชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูล ส่วนเพศหญิงจะเป็นเพศที่อ่อนแอ ต้องพึ่งพาผู้ชาย ผู้หญิงเมื่ออยู่ในบทบาทลูกสาวต้องมีความกตัญญู เลี้ยงดูพ่อแม่ เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ รักนวลสงวนตัว เมื่ออยู่ในบทบาทของภรรยาต้องเชื่อถ้อยยกย่องและให้เกียรติผู้เป็นสามี ต้องปรนนิบัติดูแลคนในครอบครัวให้มีความสุข เมื่ออยู่ในบทบาทของแม่ต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูอบรมสั่งสอนลูกซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2537, หน้า 4 – 5) ที่ว่าโครงสร้างสังคมไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ได้จัดแบ่งหน้าที่ให้ผู้หญิงและผู้ชายเอาไว้ อย่างแน่นอน ผู้หญิงมีหน้าที่ทางเศรษฐกิจ กล่าวคือต้องรับผิดชอบด้านชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัว ส่วน ผู้ชายมีหน้าที่แสวงหาชื่อเสียงเกียรติยศมาสู่วงศ์ตระกูล ซึ่งสังคมได้จัดลำดับคุณค่าโดยถือว่า บทบาทการแสวงหาชื่อเสียงเกียรติยศนั้น มีคุณค่ามากกว่าบทบาทการหาเลี้ยงครอบครัว ดังนั้นสถานภาพของผู้หญิงจึงต่ำกว่าชาย

สถาบันต่าง ๆ ในสังคมได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่สังคมคาดหวังนั้นให้แก่เพศหญิงและเพศชายในทุกวัยของชีวิตตามบทบาทที่สังคมกำหนด ทั้งทางตรงโดยการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ การกระทำเป็นตัวอย่าง การเข้าร่วมในกิจกรรม ทางอ้อมโดยการถ่ายทอดผ่านสื่อบันเทิงต่าง ๆ นิทาน กิจกรรมในชีวิตประจำวัน และพิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งจะเป็นการถ่ายทอดเกี่ยวกับเนื้อหา ลักษณะของความเชื่อ แนวปฏิบัติ และผลของการยอมรับในระบบคิด ค่านิยม ความเชื่อนั้น ดังนั้นภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ดีในชุมชนจึงต้องมีบทบาทและพฤติกรรมเป็นไปตามค่านิยมของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2535, หน้า 11) ค่านิยมเหล่านี้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม เช่น ค่านิยมที่เกี่ยวข้อง

กับการแสดงบทบาทหญิง-ชาย สังคมมีการคาดหวังในบทบาทของหญิงชายว่าควรจะเป็นอย่างไร ในสถานการณ์ใด โดยใช้กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านสถาบันต่าง ๆ โดยการถ่ายทอดจาก คนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยการบอกเล่า สั่งสอนหรือการกระทำเป็นตัวอย่าง หรือ ถ่ายทอดผ่านสื่อที่เป็นสำนวน สุภาษิต คำสอนต่าง ๆ

เมื่อศึกษาถึงพฤติกรรมและบทบาทของผู้หญิงในชุมชนสมัยดั้งเดิม ผู้หญิงในชุมชนจะ ได้รับการเลี้ยงดูให้เหมาะสมกับบทบาทที่สังคมกำหนด ลูกสาวถูกอบรมให้ขยันทำงานบ้านและ งานในครัว ให้อดทนรับผิดชอบต่อครอบครัว มีความอ่อนโยน อ่อนน้อม รักนวลสงวนตัว ให้ความสำคัญ เป็นแม่บ้านแม่เรือน ซึ่งพ่อแม่จะมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดบทบาทของผู้หญิง ส่วน ผู้ชายจะถูกอบรมสั่งสอนให้มีความเข้มแข็งอดทน เป็นผู้ปกป้องคุ้มครองเพศหญิง ซึ่งเป็นบรรทัด ฐานทางสังคมในการกำหนดว่าเพศหญิงควรมีพฤติกรรมเช่นไร หรือเพศชายควรมีพฤติกรรม เช่นไร ดังนั้นผู้หญิงในชุมชนจึงมีบทบาทในฐานะแม่และเมียที่ต้องรับผิดชอบงานบ้าน ดูแล ครอบครัวยุติธรรมและเลี้ยงดูลูก การกระทำเช่นนี้ผู้หญิงจะได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้หญิง ที่ดี และผู้หญิงเองก็ยอมรับในบทบาทดังกล่าว ยึดถือเป็นบทบาทที่ควรประพฤติปฏิบัติ

ในขณะที่สภาพเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป สังคมยังคงคาดหวังให้ผู้หญิงมี ความเป็นแม่ศรีเรือน เป็นกุลสตรี ผู้วิจัยพบว่า ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ ที่มี ผลทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างเพศหญิงเพศชาย และการแบ่งบทบาททางเพศยังคงได้รับการ ถ่ายทอดและถูกผลิตซ้ำผ่านสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง แม้ว่ารูปแบบวิธีการ เนื้อหา จะถูกปรับเปลี่ยนหรือมีรายละเอียดปลีกย่อยที่เปลี่ยนแปลงไปบ้างตามสังคมและวัฒนธรรม ดังเช่นภาพของผู้หญิงที่ปรากฏในสื่อสมัยใหม่จะเป็นภาพของผู้หญิงที่ออกสู่สังคมภายนอกมาก ขึ้น ทำงานนอกบ้านมากขึ้น แต่งานในบ้านก็ต้องไม่เสียหาย ภาพงานของผู้หญิงยังคงตอกย้ำ ความเชื่อเดิมว่างานของผู้หญิงเหมาะกับงานที่ต้องบริการผู้อื่น เช่น พยาบาล ครู เลขาฯ การ ผู้หญิงยังคงเป็นแม่และเมียอยู่ในบ้าน และบทบาทความเป็นแม่และเมียยังถือเป็นภารกิจหลัก ของผู้หญิง ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ ยังคงสะท้อนภาพลักษณ์ของผู้หญิงตาม ที่สังคมคาดหวัง ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงที่ผู้หญิงสามารถทำงาน เคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชาย หรือภาพที่แสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมกันระหว่างเพศยังมีน้อยมาก จึงเห็นได้ว่า ภาพของผู้หญิงที่ดีที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ ในชุมชนยังคงตอกย้ำสถานภาพของผู้หญิง ว่าต่ำกว่าชาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (ม.ป.ป., หน้า 13) ที่กล่าวว่า

ภาพรวมของผู้หญิงที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ ยังไม่ได้สะท้อนถึงสถานภาพทางสังคมของผู้หญิงที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น แต่ยังคงผลิตและสืบทอดวัฒนธรรมความเป็นหญิงในบทบาทที่สังคมคาดหวัง ซึ่งค่านิยม ระบบคิด ความเชื่อที่ต่อยอดสถานภาพของผู้หญิงนี้เอง กาญจนา แก้วเทพ มองว่าเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงถูกจำกัดอยู่ภายในบ้านและการขาดความร่วมมือจากผู้ชายในการเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และถูกมองว่าการเมืองเป็นของผู้ชาย การบ้านเป็นเรื่องของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงขาดความสนใจทางการเมือง ค่านิยม ความเชื่อ ระบบคิดที่แฝงอคติย่อมส่งผลกระทบต่อบทบาทและสถานภาพของผู้หญิงอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สถาบันต่าง ๆ เป็นกลไกของสังคมที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดค่านิยมของสังคมทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจที่จะถ่ายทอดบทบาทหญิงชายตามที่สังคมคาดหวัง และการเสนอภาพของผู้หญิง ตามที่ Kamla Bhasin (อ้างใน เจือจันทร์ จงสถิตอยู่, วาณี ทัพพะบูรณ์, อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, สนั่นจิต สุนทรารักษ์ และ สุภาวงศ์ จันทวานิช, ม.ป.ป.มฐ หน้า 17) ว่า

1. การเสนอภาพความไม่เสมอภาคในครอบครัวของสื่อมวลชน ทำให้ผู้หญิงยอมรับสภาพของความไม่เท่าเทียมกันอย่างสงบยินยอม ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงไม่สามารถเปลี่ยนบรรทัดฐานและรูปแบบพฤติกรรมที่สังคมกำหนดให้
2. เป็นการทำให้ภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองบิดเบือน ยอมรับว่าตัวเองเป็นเพศอ่อนแอ ต้องพึ่งพาผู้ชายอยู่ตลอดเวลา และไม่มีความสามารถ
3. เป็นการตอกย้ำอคติที่เกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนา และเป็นการมองผู้หญิงด้วยบทบาทเก่า ๆ ไม่มีส่วนร่วมในแรงงานเศรษฐกิจ
4. ทำให้เกิดความลำเอียง ในการรับความช่วยเหลือในระดับนานาชาติ

แม้ข้อสรุปของ Bhasin จะสรุปผลจากการผลิตซ้ำของสถาบันสื่อมวลชน แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ายังมีสถาบันอื่น ๆ ที่ร่วมกันสร้างภาพลักษณ์ให้ผู้หญิง การผลิตซ้ำระบบคิด ความเชื่อ ค่านิยม การยอมรับบทบาทและสถานภาพของหญิงชายที่บิดเบือนเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อผู้หญิง เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวควบคุมจิตสำนึกของผู้หญิงและผู้ชายให้ยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ว่าถูกต้อง

ปัจจุบันพบว่าครอบครัวได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาของผู้หญิงมากขึ้น ผู้หญิงมีโอกาสได้รับการศึกษา การทำงานของผู้หญิงนอกบ้านมีมากขึ้น ด้วยสภาพทางเศรษฐกิจที่ผู้หญิงต้องรับผิดชอบต่อครอบครัว ทำให้ผู้หญิงต้องรับภาระการทำงานทั้งในบ้านและนอกบ้าน บทบาทการเป็นแม่บ้านของผู้หญิงลดลง เปลี่ยนเปลี่ยนเป็นการจ้างคนมาดูแลบ้าน หรือใช้เครื่องทุ่นแรงแทน หรือปรับเวลาในการทำงานให้สามารถทำงานทั้งในบ้านและนอกบ้านด้วย สังคมยังให้ความสำคัญของความเป็นแม่และเมียอยู่ การที่ผู้หญิงทำงานนอกบ้านและมีรายได้เป็นของตนเอง ซึ่งมองกันว่าเป็นอิสระจากผู้ชายนั้นก็มีส่วนถูกเพียงบางส่วน ซึ่งถ้ามองในแง่ของระบบทุนนิยม การจ้างผู้หญิงทำงานเป็นแรงงานราคาถูก สืบเนื่องมาจากการแบ่งงานโดยใช้เพศเป็นเกณฑ์กำหนด แม้ว่าปัจจุบันผู้หญิงจะออกนอกบ้านมาอยู่ในสังคมบ้างแล้ว แต่ระบบคิดเก่า ๆ ก็ยังมีผู้หญิงอยู่ในขณะที่ทำงานนอกบ้านเท่ากับผู้ชาย ผู้หญิงก็ยังแบกความรับผิดชอบงานในบ้านไว้ได้อย่างเดิม การเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิงที่เห็นอยู่เป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป แต่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงจิตสำนึกของผู้หญิง ทั้งนี้ก็เพราะว่าภาพลักษณ์ของผู้หญิงถูกสร้างขึ้นและถ่ายทอดโดยสถาบันต่าง ๆ ด้วยวิธีการต่าง ๆ จะเป็นตัวควบคุมจิตสำนึกของผู้หญิงและผู้ชายให้ประพฤติตามระเบียบของสังคม เพราะว่าภาพผู้หญิงที่ถ่ายทอดไปนั้นเหมือนกับการตั้งโปรแกรมคอมพิวเตอร์เอาไว้ เมื่อภาพดังกล่าวอยู่ในจิตสำนึกแล้ว ไม่ว่าจะรับรู้เหตุการณ์อะไรก็จะตีความด้วยความเข้าใจและอารมณ์ ความรู้สึก และลงมือดำเนินการไปตามรูปการณ์จิตสำนึกเป็นส่วนใหญ่

สถานการณ์ของสังคมในปัจจุบันจะเห็นว่าผู้หญิงบางส่วนเริ่มต้นตัวและรู้สึกถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย สังคมยอมรับบทบาทของผู้หญิงมากขึ้นโดยให้โอกาสผู้หญิงมีบทบาทในสังคมมากขึ้น จึงดูเหมือนว่าสถานภาพของผู้หญิงดีขึ้นกว่าสมัยก่อน แต่หากพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นได้ว่าไม่ใช่สถานภาพของผู้หญิงที่ดีขึ้น แต่เป็นเพราะความจำเป็นที่ผลักดันให้ผู้หญิงมีบทบาทในสังคม เป็นเพียงโอกาสที่เปิดมากขึ้นสำหรับผู้หญิงให้เข้ามาช่วยครอบครัว ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ต่างหาก หากใช้สังคมยกสถานภาพผู้หญิงให้สูงขึ้นแต่อย่างไร ผู้หญิงยังคงเป็นกำลังผลิตที่สำคัญของครอบครัว สังคมยังคงมอบให้ผู้หญิงเป็นผู้รับผิดชอบภาระในบ้าน ผู้หญิงจึงต้องทำงานหนักเพิ่มขึ้นกว่าเดิมและด้วยการถูกครอบงำความคิดให้ผู้หญิงเข้าใจว่าตนเองเป็นแม่ของลูก เป็นเมีย และเป็นแม่บ้าน ผู้หญิงจึงต้องเสียสละยอมทำงานหนัก ไม่ปริปากบ่นหรือต่อต้านเพราะเกรงว่าจะถูกสังคมตำหนิได้ว่าไม่เป็นแม่ เมีย และแม่บ้านที่ดี

ภาพลักษณ์ความเป็น ผู้หญิงในเรื่องระบบคิดเรื่องในบ้านเป็นของผู้หญิงที่ดีที่สังคมคาดหวัง ล้วนเป็นทัศนคติของสังคมในระบบชายเป็นใหญ่ ซึ่งมีแนวความคิดไม่เห็นว่าคุณผู้หญิงและผู้ชายเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ทัศนคติดังกล่าวครอบงำและมีอิทธิพลที่ทำให้ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบและต้องถูกกำหนดบทบาทให้สนองความต้องการของสังคมที่ชายเป็นผู้นำมากกว่าที่จะคำนึงถึงโอกาสและความก้าวหน้าของตนเอง นอกจากนี้อิทธิพลความเชื่อที่ว่า งานในบ้านเป็นของผู้หญิง เรื่องนอกบ้านเป็นของผู้ชาย ค่านิยมคุณสมบัติของแม่ศรีเรือนทำให้ผู้หญิงหมดโอกาสที่จะพัฒนาความรู้และความสามารถของตนเองไปมาก ซึ่ง จิระนันท์ โกมลลิตติสกุล (2535) ได้กล่าวว่า สตรีในฐานะภรรยาต้องปฏิบัติตนให้เป็นแม่ศรีเรือนอย่างครบถ้วนให้ความเคารพยกย่องและซื่อสัตย์ต่อสามีเสมอบิดา มารดา สตรีในฐานะบุตรต้องเคารพเชื่อฟังบิดา มารดา และแสดงความกตัญญูด้วยการดูแลท่าน ค่านิยมเหล่านี้ทำให้ผู้หญิงถูกเอารัดเอาเปรียบและถูกกำหนดให้เป็นผู้เสียสละเพื่อประโยชน์สุขของผู้ชาย ความเป็นไปดังกล่าวเกิดขึ้นได้ด้วยการยอมรับในความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย ซึ่งเป็นทัศนคติที่ให้ประโยชน์ต่อสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเอารัดเอาเปรียบและความไม่เท่าเทียมกัน นอกจากนี้สื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนยังสะท้อนภาพลักษณ์ของผู้ชายในลักษณะเดิมเช่นกัน ซึ่งเป็นผลให้ผู้ชายและผู้หญิงในชุมชนยังยึดติดอยู่กับภาพลักษณ์และบทบาทเดิม ๆ ทั้งหญิงและชาย ซึ่งทำให้ยากต่อการเปลี่ยนแปลงการแบ่งบทบาทระหว่างเพศ และการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของหญิงชายให้สอดคล้องกับความเป็นจริง

การเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ความเป็นผู้หญิงที่สังคมคาดหวังเป็นสิ่งที่ค่อนข้างยาก จะเกิดขึ้นได้ต้องมีการทำความเข้าใจถึงปัญหาและต้องมีการเปลี่ยนแปลงระบบคิด ความเชื่อ ค่านิยม โดยเฉพาะค่านิยมที่ส่งเสริมการเอารัดเอาเปรียบทุกรูปแบบและหันมาให้ความสำคัญในเรื่องความเสมอภาค สิทธิและการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันระหว่างเพศ ตลอดจนการสร้าง ความสมดุลในโครงสร้างอำนาจระหว่างผู้หญิงและผู้ชายในสังคม ซึ่งผู้วิจัยมีความเชื่อว่าแนวโน้มสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงน่าจะดีขึ้น ผู้หญิงจะมีโอกาสได้รับการยอมรับมากขึ้น มีโอกาสในเรื่องต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น โอกาสทางการศึกษา อาชีพ รายได้ที่เสมอภาคเท่าเทียมกับผู้ชาย ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้ค่านิยมความไม่เสมอภาคลดลงและนำไปสู่การทำเทียมกันที่สุดในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าการศึกษาที่สังคมมีค่านิยม ความเชื่อระบบคิด ที่สะท้อนถึงความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและชายนั้น ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติขึ้นในสังคม สังคมจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ถ้าทุกคนในสังคมยอมรับบทบาทและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ร่วมกัน จากการศึกษาผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางสำหรับนำผลการศึกษาไปใช้ดังนี้

1. ควรมีหลักสูตรสตรีศึกษาทุกระดับทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ควรเริ่มจากระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องในเรื่องของความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย ซึ่งให้เห็นว่าค่านิยมที่มีอคติต่อเพศใดเพศหนึ่งนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหา เป็นรากเหง้าของปัญหาครอบครัวและปัญหาสังคม
2. รัฐบาลต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจังต่อนโยบายพัฒนาสตรี เพราะถ้าสตรีไม่ได้รับการพัฒนาหรือไม่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสตรี สังคมโดยรวมก็พัฒนาไปไม่ได้ โดยเฉพาะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนจึงเป็นโอกาสที่ดีที่จะเน้นการพัฒนาสตรีและรณรงค์ให้เกิดค่านิยมที่ถูกต้องต่อสตรี
3. การปรับเปลี่ยนความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมในเรื่องความแตกต่างระหว่างเพศ จะต้องเริ่มจากวิถีชีวิตของคนในครอบครัวเพราะครอบครัวเป็นหน่วยสังคมแรกของคน โดยเริ่มจากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคือวัด โรงเรียน ที่ต้องเสนอแนวคิด ข้อมูลเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และก่อให้เกิดผลทางการปฏิบัติด้วย แล้วขยายไปสู่การปฏิบัติร่วมกันในชุมชนโดยหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่ทำงานร่วมกับชุมชน
4. ปัจจุบันสื่อมวลชนมีบทบาทและมีอิทธิพลสูงในการถ่ายทอดปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง ดังนั้นสื่อต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดออกไปควรเสนอภาพบวกของการเท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและชายด้วย
5. การรณรงค์โดยสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ให้ครอบครัวเห็นความสำคัญของการเลี้ยงลูกด้วยความเสมอภาคและรณรงค์ให้เกิดค่านิยมที่ถูกต้องต่อผู้หญิง รวมทั้งการรณรงค์สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องถ่ายทอดภาพลักษณ์ของผู้หญิงและผู้ชายที่สอดคล้องกับความเป็นจริง

ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยถึงสื่อสมัยใหม่ว่าได้มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาที่เกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพของผู้หญิงในด้านความเสมอภาคทางเพศ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิงชายในสังคมว่ามีขึ้นมากน้อยเพียงใด
2. ศึกษาวรรณกรรมร่วมสมัยว่าได้สอดแทรกคำสอนของผู้หญิงและคตินิยมเกี่ยวกับผู้หญิง ยังคงเหมือนเดิมหรือแตกต่างไปจากสมัยก่อน เพราะเหตุใด
3. ควรมีการศึกษาภาพลักษณ์ของผู้ชายที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ ว่ามีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในด้านใดบ้าง
4. ควรมีการวิจัยถึงสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม ที่ส่งผลให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคมในด้านใดบ้างและมีผลกระทบต่อครอบครัวและสังคมอย่างไร